

جستارهایی در سبک زندگی

جلد دوم

دین و سبک زندگی

به کوشش: امیر قربانی

نویسندگان: محمدتقی فعّالی، مجید کافی،
محمدعلی رضایی اصفهانی، هادی عبدلی، طیبہ زارعی،
مهرداد کلانتری، عبدالکریم بهجت پور،
سید محمدعلی دیباجی، سید محمد امام، مهدی جعفرزاده،
امیر قربانی

فهرست

دییاجه ۷

سبک زندگی و سیره؛ تمایزات و اشتراک‌ها ۱۳
محمدتقی فعّالی

سبک زندگی در پرتو قرآن ۳۵
مجید کافی

اصول سبک زندگی قرآنی ۷۷
محمد علی رضایی اصفهانی

خطاهای اسنادی و نقش آن در رفتار انسان از منظر قرآن کریم ۱۲۱
هادی عبدلی / محمدرضا احمدی

ارائه روشی دلالت‌پژوهانه در مطالعات سبک زندگی اسلامی ۱۴۳
طیبه زارعی محمودآبادی / کمال خواجه‌پور بنادکی / احمد زارع زردینی

مدل جامع کنش از منظر عرفان و قرآن ۱۷۳
محمدتقی فعّالی / مطهره فعّالی

نظام موضوعات و مفاهیم نظریه سبک زندگی اسلامی بر مبنای سیره علوی (علیه السلام) ۲۰۳
مهرداد کلانتری / جواد یارعلی / حمید طاهر نشاط دوست / حمیدرضا عریضی

سبک زندگی فاطمی ۲۴۳
عبدالکریم بهجت پور

عوامل تحقّق، تغییر و استمرار «قواعد رفتاری» مبتنی بر انسان‌شناسی و فقه اسلامی ۲۷۱
محمد جواد قاسمی اصل

بررسی مؤلفه‌های سبک زندگی دینی از منظر آیت الله جوادی آملی ۳۰۱
سید محمدعلی دیباجی / مهدی توکل نژاد

شیوه‌های تعامل امیرمؤمنان علی (علیه السلام) با مخالفان ۳۳۷
سید محمد امام / غلام حسن محرمی

ویژگی‌های تأثیر افعال اختیاری انسان بر تکوین از منظر آیات و روایات ۳۶۵
مهدی جعفرزاده / محمد حسین رنجبر حسینی / مهدی نصرتیان

سبک زندگی به مثابه عامل میانجی دین و سلامت ۳۸۵
امیر قربانی

دییاجه

اصطلاح سبک زندگی^۱ را گویا نخست بار ماکس وبر^۲ به کار برد و آلفرد آدلر^۳ آن را در حوزه روانشناسی مفهوم سازی^۴ کرد. کاربرد گسترده این واژه بیانگر تلقی خاصی از زندگی و انسان است. زندگی در این کاربرد، به خلاف تصور جبرانگاران و مکانیکی، هدفمند، کل نگرانه و نظام مند است.

اصطلاح سبک زندگی در دهه های اخیر اهمیت بیشتری یافته است. هرچند این اصطلاح ریشه در نظریه های جامعه شناختی و روان شناختی دارد، بیشتر در پژوهش های تجربی توسعه یافته است و در رشته های گوناگون کاربرد یافته است. از اوایل دهه ۸۰ میلادی، سازمان بهداشت جهانی^۵ مفهوم سبک زندگی را به رسمیت شناخت. این سازمان «سبک زندگی» را الگوهایی از انتخاب های رفتاری از میان گزینه های گوناگون و برحسب شرایط اجتماعی و اقتصادی و سهولت تعریف کرد.

این مفهوم با مجموعه قابل توجهی از مفاهیم همچون فرهنگ، منزلت، رفتار، سلیقه و مُد پیوندی گسست ناپذیر دارد و گستره آن ابعاد فردی و اجتماعی زندگی آدمیان را دربرمی گیرد. به باور برخی، سبک زندگی در دامن علوم انسانی غربی

1. Life style

2. Max Weber

3. Alfred Adler

4. Conceptualization

5. World Health Organisation (WHO)

رشد کرده و بالنده شده است. فارغ از داوری در این باب، آنچه مهم است دنبال کردن نحوه پدیدآیی این مفهوم، پیشینه آن، رهیافت‌های مختلف به سبک زندگی و مفاهیم همبسته با آن در علوم ناظر به این مبحث است. این مهم بدون مطالعه آثار صاحب‌نظران و اندیشمندان این حوزه میسر نخواهد شد.

پژوهشکده سبک زندگی اسلامی برای پرکردن خلأ تولید اندیشه و علم در حوزه مباحث سبک زندگی از سال ۱۳۹۴ «پژوهش‌نامه سبک زندگی» را منتشر کرد. این دوفصل‌نامه، جدیدترین یافته‌ها در حوزه سبک زندگی اسلامی-ایرانی را قالب مقالات علمی-پژوهشی بازتاب می‌دهد. هدف از انتشار این نشریه، ایجاد فرصت برای تبادل نظر و نقد مباحث مرتبط با سبک زندگی، ارتقای سطح پژوهش‌های بنیادین علوم مرتبط با این حوزه و کیفیت آن؛ طرح مسائل جدید علمی و کمک به مسئله‌یابی و حل مسائل علمی و فنی درباره تنگناهای توسعه فرهنگی و اجتماعی کشور بود. جلد دوم از این مجموعه، حاوی ۱۳ اثر منتخب از این پژوهش‌نامه است که با هدف واکاوی مهمترین مفاهیم ناظر به حوزه دین و سبک زندگی به رشته تحریر درآمده است. در ادامه مروری اجمالی بر این آثار خواهیم داشت.

۱. سبک زندگی و سیره؛ تمایزات و اشتراک‌ها؛ محمدتقی فحالی (عضو هیئت علمی دانشگاه آزاد اسلامی، تهران)

نویسنده در این پژوهش با استفاده از روش تحقیق کتابخانه‌ای. اسنادی، به واکاوی نسبت سبک زندگی و سیره در قالب تمایزات و اشتراک‌ها پرداخته است. ۲. سبک زندگی در پرتو قرآن؛ مجید کافی (استادیار پژوهشگاه حوزه و دانشگاه، قم)

هدف از این پژوهش استنباط و استخراج سبک زندگی از آیات و روایات مرتبط و تفسیری، بر اساس روش ترکیبی تفسیر موضوعی، تحلیل محتوا و نظریه زمینه‌ای است. نویسنده با استخراج آیات و عملیات مفهوم‌پردازی، مقوله‌بندی مفاهیم، تعیین سازه‌های اصلی و نقش آن‌ها و برقراری پیوندهای منطقی بین مقوله‌های انتخابی و سازه‌ها، مدلی فرآیندی از زندگی را معرفی می‌کند.

۳. اصول سبک زندگی قرآنی؛ محمدعلی رضایی اصفهانی (دانشیار جامعه المصطفی العالمیه، قم)

نویسنده در این نوشتار کوشیده است تا ابتدا اصول سبک زندگی قرآنی را مفهوم شناسی کند و آنگاه به شناسایی اصول ثابت و متغیر سبک زندگی قرآنی بپردازد.

۴. خطاهای انسانی و نقش آن در رفتار انسان از منظر قرآن کریم؛ هادی عبدلی (کارشناس ارشد روان شناسی مؤسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی) و احمد رضا احمدی (استادیار گروه روان شناسی مؤسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی)

هدف پژوهش حاضر بررسی خطاهای انسانی از منظر قرآن کریم است. روش پژوهش، توصیفی-تحلیلی است و بدین منظور، نویسندگان به منابع معتبر روان شناختی در زمینه خطاهای انسانی و آیات قرآن کریم مراجعه و آیات را گردآوری کرده و برای تحلیل آنها از تفاسیر معتبر شیعه و سنی بهره جسته اند.

۵. ارائه روشی دلالت پژوهانه در مطالعات سبک زندگی اسلامی مبتنی بر روابط معنایی واژگان قرآنی؛ احمد زارع زردینی (استادیار دانشگاه میبد)، کمال خواجه پور بنادکی (استادیار دانشگاه آزاد اسلامی، یزد) و طیبه زارعی محمودآبادی (دانشجوی دکتری علوم قرآن و حدیث، دانشگاه آزاد اسلامی، یزد)

نویسندگان در این جستار کوشیده اند تا بر پایه روابط مفهومی بین واژگان قرآن دلالت هایی را برای سبک زندگی اسلامی به دست آورند. روش ارائه شده در این مقاله تلفیقی از چهار شاخه مطالعات سبک زندگی، روش شناسی، معناشناسی، دلالت پژوهی است.

۶. مدل جامع کنش از منظر عرفان و قرآن؛ محمدتقی فعالی (عضو هیئت علمی دانشگاه آزاد اسلامی، تهران) و مطهره فعالی

در این مقاله ضمن بررسی ابعاد مختلف نظریه احسان، تلاش شده است مبانی و دلایل آن از منظر عرفان و قرآن تحلیل و بررسی گردد.

۷. نظام موضوعات و مفاهیم نظریه سبک زندگی اسلامی بر مبنای سیره علوی علیه السلام با تأکید بر نهج البلاغه؛ مهرداد کلانتری (استاد گروه روان‌شناسی، دانشگاه اصفهان)، جواد یارعلی (عضو هیات علمی دانشگاه فرهنگیان واحد اصفهان)، حمیدطاهر نشاط دوست (استاد گروه روان‌شناسی، دانشگاه اصفهان) و حمیدرضا عریضی (استاد گروه روان‌شناسی، دانشگاه اصفهان)

این پژوهش با هدف تدوین مبانی نظریه سبک زندگی علوی و با محوریت این سؤال سامان گرفته است که آموزه‌ها، مؤلفه‌ها و مفاهیم سیره و سبک زندگی علوی چیست.

۸. سبک زندگی فاطمی؛ عبدالکریم بهجت‌پور (استادیار پژوهشگاه فرهنگ و اندیشه اسلامی)

این مقاله با هدف معرفی مناسب‌ترین سبک برای زندگی نگاشته شده است. نویسنده پاسخ این پرسش را در گرو یافتن کامل‌ترین نوع زندگی در ساحات مختلف میداند و در این بین، فاطمه زهرا (س) را نمونه بارز زندگی کامل برمی‌شمرد. ۹. عوامل تحقق، تغییر و استمرار «قواعد رفتاری» مبتنی بر انسان‌شناسی و فقه اسلامی؛ محمد جواد قاسمی اصل (دکتری اقتصاد، گروه اقتصاد مؤسسه آموزشی پژوهشی امام خمینی)

این مقاله، به روش توصیفی - تحلیلی، با استناد به انسان‌شناسی اسلامی، عوامل تحقق و تغییر قواعد رفتاری و با استناد به فقه، سازوکارهای تغییر و مؤلفه‌های استمرار قواعد رفتاری را تشریح می‌کند.

۱۰. بررسی مؤلفه‌های سبک زندگی دینی از منظر آیت‌الله جوادی آملی و امکان بازنمایی آن در رسانه‌های مدرن؛ سید محمد دیباجی و مهدی توکل‌نژاد

از منظر نویسندگان، نگرش جامع دینی، مبتنی بر برهان، عرفان و قرآن، تنها روشی است که می‌تواند دریافتی نسبتاً منسجم و کامل از منابع دینی ارائه دهد و بازنمایی این نگرش یا محتوا از طریق رسانه‌های هنری از بهترین روش‌های ارائه

مبانی و اصول سبک زندگی اسلامی است. این مقاله مروری تحلیلی است بر آثار آیت الله جوادی آملی با هدف استخراج نگرش جامع دینی یادشده.

۱۱. شیوه‌های تعامل امیرمؤمنان علی علیه السلام با مخالفان؛ سیدمحمد امام (کارشناسی ارشد شیعه‌شناسی) و غلام‌حسن محرمی (عضو هیئت علمی پژوهشگاه فرهنگ و اندیشه اسلامی)

این جستار مروری است بر از شیوه‌های کلامی و غیرکلامی امیرمؤمنان علی علیه السلام در تعامل با مخالفان. در گردآوری مطالب، از روش اسناد کتابخانه‌ای و در مقام دآوری تحقیقات مشابه پیشین، از روش توصیفی - تحلیلی بهره گرفته شده است.

۱۲. ویژگی‌های تأثیر افعال اختیاری انسان بر تکوین از منظر آیات و روایات با تأکید بر سبک زندگی اسلامی؛ مهدی جعفرزاده (پژوهشگر مؤسسه سبک زندگی اسلامی آل یاسین، قم)، محمدحسین رنجبر حسینی، (استادیار و عضو هیئت علمی دانشگاه قرآن و حدیث، قم) و مهدی نصرتیان (استادیار و عضو هیئت علمی دانشگاه قرآن و حدیث، قم)

این تحقیق در مقام گردآوری به روش کتابخانه‌ای و در مقام تحلیل و دآوری به روش اسنادی تحلیلی، انجام شده است. از منظر نویسندگان، تلازم میان تأثیرات تکوینی افعال اختیاری نیک اجتماعی و جاری شدن نعمت‌ها در جامعه، قطعی است؛ ولی این تلازم در جانب افعال اختیاری بد اجتماعی و نقمت‌ها و نیز آثار تکوینی افعال نیک و بد فردی، قطعی نیست و ممکن است به دلایلی منتفی شود ۱۳. سبک زندگی به مثابه عامل میانجی دین و سلامت؛ امیر قربانی (دکتری دین‌پژوهی، دانشگاه ادیان و مذاهب، قم)

هدف از این پژوهش ارائه تبیینی نظام‌مند از رابطه دین و سلامت با استفاده از الگوی میانجی است. طبق این الگو، عامل سبک زندگی میانجی بین دین و سلامت است و تأثیرگذاری آموزه‌های دینی بر وضعیت سلامت به صورت غیرمستقیم صورت می‌گیرد.

در پایان بر خود لازم می‌دانم مراتب سپاسگزاری صمیمانه خود را از جناب آقای دکتر محمدتقی فعالی، ریاست محترم پژوهشکده سبک زندگی، بابت پشتیبانی معنوی و علمی از این پروژه اعلام دارم. از همکاران عزیز گروه سبک زندگی به ویژه آقایان علی فرهنگی، حامد عبداللهی، سیدعلی آقایی و سیداکبر موسوی قدردانی و سپاسگزاری می‌کنم. امیدوارم که این اثر گامی سودمند در مسیر غنابخشی به ادبیات علمی سبک زندگی باشد و مقبول طبع پژوهشگران و اندیش‌وران نکته‌سنج واقع شود.

امیر قربانی